

Vánoce, Velikonoce, Letnice

*Sláva Boží na výsostech A pokoj na Zemi a
dobrá vůle lidem.*

Tak začíná vánoční dění v horním světě; slyší ho pastýři na poli. „Sláva“, čest, je vyjádřena řeckým slovem *doxa* a „dobrá vůle“, zalíbení, spokojenost, je vyjádřena slovem *eudokia*. Obě slova pocházejí ze stejného kořene *dokeo*, „jeví se“, „mně se jeví“. Je to dobrá vůle, která proudí ve vnímání a která vede člověka k tomu, aby viděl to, co je nahoře a dole stejnou měrou jako zjevení (*doxa* znamená také zjevení) Ducha; aby v tom, co vidí, viděl zjevení Ducha; a pozná-li v tom projev Ducha, potom bude pokoj na Zemi pro lidi „dobré vůle“. Okolnost, že „sláva“ nebo „vyzařující zjevení“ a to, co se v člověku tímto zjevením utváří, se označují slovem stejného kořene, je posledním pozůstatkem původního monismu v řeči, jednoty vnějšího a vnitřního, vzpomínkou na obrazné vědomí, v němž člověk kdysi žil a z něhož byl vyloučen. Znaky tohoto vědomí jednoty, které nám zůstaly, jsou kupř. výtvoř jako indická idea átma-brahma, nebo myšlenky Hérakleita, který sice už svět viděl dualisticky, ale usiloval o překonání dualismu.

Dualistický obraz světa a dogmatismus vědeckosti

Dualistický obraz světa pochází ze zapomnění: zapomíná se, že *já* vidím, jestli něco je a *já* vidím, že to je. Zapomínáme na „já to vidím“, nevšímáme si okolnosti, že *před* „ono existuje“ je zde „já to vidím“. Z tohoto zapomenutí poznávací činnosti pocházejí různé „základy světa“ na cestě hledání monistického základu světa. Proto byly za „základy“ pova

&

žovány hmota, jev, nevědomí nebo věc o sobě; všechny jsou takového druhu, že člověk může poznat jen jejich okraj, přibližně ve formě „to je to, co je druhou stranou zkušenosti“.

Pokračováním tohoto myšlenkového směru je nový dogmatismus ve formě vědeckosti, která nezkoumá základy vlastního vědomí. Tím člověk obchází reálný vztah k objektu vědy a zakládá svou jistotu na něčem, k čemu má nejasný, tedy dogmatický vztah. To ovšem nemusí být jen „věda“, může to být autorita nějaké osoby, nějaká situace, nebo jiná bytost. Životním ideálem se dnes stává stav, v němž se člověk cítí závislým nebo se nechává ovlivňovat. Ze závislosti na něčem, co zůstává vědomí neznámé a nepoznatelné, lze pochopit, že sklony k „dobru“, kupř. bratrskosti, zůstanou v nejlepším případě v zárodku. Většinou se brzy zvrhnou v opak. Ze záměru bratrskosti se stávají různé formy netolerance, inkvizice, formy kodifikovaného teroru, který se jeví jako kdykoli oprávněně překračovat vlastní zákony.

Snaha člověka spojit se se světem v souladu s identitou v základu světa je stará a projevuje se v různých formách tradice. Upanišady upomínají na to, že láska k věcem a bytostem se stává realitou tehdy, když se obrací k átmanu, které udržuje věci a bytosti v existenci. Pro dnešního člověka to platí slovo za slovem stejně, rozdíl oproti člověku ze staré Indie spočívá jen v realizaci. Neboť když ten řekl nebo myslel (což bylo totéž) „átma“ - kdyby to mohl říci, kdyby se to odvážil říci, pak by v tomto slovu bylo přítomno už přinejmenším počáteční proudění átmanu, síly átmanu; „pojmem“ a to, na co se vztahoval, byly jedno; proto „átma“ nebylo pojmem v dnešním smyslu. Myšlení nebylo neživé, nebylo zrcadleno mozkiem, nebylo to myšlení *člověka*; nebylo to vůbec žádné „myšlení“. Říká-li moderní člověk „átma“, „bytost“, „Logos“, nebo „základ“, je to všechno nepohyblivá abstrakce. Jediný pohyb, kterého je schopen, je logický nebo dialektický pohyb.

Jeho vztah k myšlení musí vstát z mrtvých, ale nikoli pomocí átmanu, to není schopno podnítit zmrtvýchvstání myšlení, nýbrž pomocí samotného myšlení, které se obrátí ke svým pramenům; to je smysl cesty myšlení.

Možností racionality je, že se může rozpustit, rozplynout, že se může ze svých rozvinutých forem vrátit až ke svému zárodku, k čisté síle, která existuje před různými formami a která všechny formy obsahuje. Člověk ty různé formy uviděl: to znamená, že je ještě v něm ona síla bez formy, osvobozená od formy. Může také objevit hranice světa forem: má sílu, s níž lze tyto hranice překročit, zpět, nad formy, k svobodě od forem.

Krok zpět by byl aktuální také z jiného hlediska. Nej-různější vědecká odvětví chápou člověka jako biologickou, psychickou, ekonomickou bytost, jako právní osobu nebo jako statistickou jednotku - doma však zástupce příslušné vědy žije podle zcela jiných principů.

Porovnáme-li filosofy jako kupř. Schopenhauer, Nietzsche, Kierkegaard, nalezneme v jejich dílech obrazy člověka, které se navzájem liší natolik, že nezaujatý čtenář by pravděpodobně nikdy nepřišel na myšlenku, že se jedná o stejnou bytost; ovšem nikoli proto, že by tito myslitelé snad neuměli stejně dobře myslet, ale poněvadž (v souladu se zmíněnými odvětvími věd) nikdy nezkoumali samotné myšlení a proto se nikdy vážně nepodívali na toho, kdo tu podává tak odlišné výpovědi, kdo se tu na něco odvolává, hodnotí, kdo je tím, jenž je logický, od něhož všechno vychází, od něhož pochází celá kultura, civilizace, technika, umění, na něž se však nikdo vědecky, filosoficky neptá.

Ten, kdo tu mluví, jedná, činí, posuzuje, zůstává neobjasněn. Kdo je ten 'zodpovědný'? Ani jsme se nepokusili ho nalézt. Zdá se, že dávat tuto otázku je tabu. Zmínění filozofové také nepůsobí natolik svou silou myšlení jako svým životním naladěním, které svým dílem vyzařují, a tato naladění jsou odlišná stejně jako jejich popis člověka.

Neptá-li se člověk po pramenech myšlení, s nímž dělá všechno, zůstává každá kritika společnosti na téže rovině s kritizovaným. Jen tak je možné, aby člověk tvrdil, že mozek myslí. Pochází-li myšlení z mozku, pak jsou také všechny předměty, které myšlení pojmenovává, produkty mozku. Všechny vjemy jsou sdělovány tímtož myšlením, jsou tedy

(

produkty mozku. Podle toho je celý svět produktem mozku. Tělo je jako vjem také produktem mozku, dokonce mozek je jako objekt vnímání také svým vlastním produktem, a byla jím také první věta, z níž se vycházelo; byla to přece myšlenka: „Mozek myslí.“ A nyní *da capo* - Jsme svědky boje vědomí proti sobě samému.

Nedotknutelný bod v člověku

V člověku je ještě jeden nedotknutelný bod, z něhož pramení myšlení, v němž jsou svět a vědomí i dnes jediným dějem, a právě proto můžeme o *světě a vědomí* mluvit: je to bod absolutní imanence. Je nedotknutelný, poněvadž všednodenní vědomí ho nemůže dosáhnout ani nalézt a všechno, i to, co je naplněné bolestí, nečistotou, dostává svůj význam na základě tohoto bodu - *on* není obsažen v bolesti ani v nečistotě. Vzdálenost všedního vědomí od něj je mírou pro utrpení a pasivně vnímané radosti. Tento bod je dnes imanentní do té míry, nakolik jej lze najít ve vědomí. To, co se kdysi zjevovalo jako božské, jako duchovní svět, proudí dnes v poznání. Nevšimneme-li si toho, že proudí v poznání, zůstane venku, jako smyslový svět, jako bytí, existence, která se jeví jako založená na sobě samé. Člověk může tento bod vytušit jako hraniční zážitek ve vědomí a může se ptát: Co mě od něj odděluje? Pak může začít odklízet to, co ho odděluje od tohoto bodu.

Nedotknutelný bod v člověku je *začátek, prapočátek*, z něhož pochází všechno, co se dá nazvat morálním. Je to schopnost tvořit z ničeho. Z tohoto pramene pochází například Mojžíšovo Desatero - z jeho intuice, která se tehdy nelišila od hlasu a slova Jahve. Později se z ní stal zákon; již to nebyl začátek, bylo to něco, co se vyskytuje, duchovní přirozenost, tj. to, co bylo stvořeno pro člověka, něco, co je hotové, dané, čemu se člověk může a musí přizpůsobit, proti čemu se může stavět nebo co může uznat, když to přestoupí. Toto přestoupení je opět začátkem. To, co vzniklo přestoupením zákona jako jeho vlastní naplnění, již není zákon. Existuje jen jediné přikázání: „Milujte se navzájem, jako jsem vás miloval já.“ Toto lze realizovat jen v neustálém začínání - zde není nic k „dodržování“, nic,

)

čemu bychom se měli „přizpůsobit“. Je to otevřené, zůstává to otevřené. Otevřenost je podmíněna tím, že je tu pramen, z něhož se vždy může uskutečnit začátek, z něhož trvale plyne to, co je nové.

Tato novost, nové morální tvoření, je také nutná, neboť to, co kdysi bylo nové, co bylo morálním stvořením (a každé stvoření je morálním stvořením), se stalo přírodou, bylo postaveno pod zákon, stalo se prostředím. To nyní doznívá. Není těžké domyslet, že podle toho, co lze spočítat, člověk na Zemi dohospodařil. Ve spočitatelnosti však není zárodek pro budoucnost, pro nečasovou, esenciální budoucnost. Příroda - kdysi morální stvoření - je dnes morálně indiferentní. Budoucnost může vzniknout jen prostřednictvím člověka, skrze tvůrčí střed v něm.

Sláva Boží na výsostech... Dokáže-li toto člověk poslouchat jako zpěv andělských kůrů, znamená to, že Sláva se už vydala z výšin na cestu k lidem. V Prologu Janova evangelia čteme: „A založil si v nás svůj stan a my jsme viděli jeho slávu“ (Jan, 1,14) V Lukášovu evangeliu je psáno: „Vy však zůstaňte ve městě [Jeruzalémě], než budete oděni silou z výsostí“ (Lk, 24,49). Tato síla je silou Ducha svátého, který o Letnicích přichází k lidstvu. Tato síla dává lidem schopnost vidět ono vyzařování, o němž mluví Jan

*

v Prologu svého evangelia. Je to vyzařování Zmrtvýchvstalého, „Sláva“ zvláštního charakteru, která byla vytvořena jeho pozemským osudem. „Což nemusel Kristus toto trpět a vejít do své slávy?“ (Lk 24,26), říká Zmrtvýchvstalý na cestě do Emauz. „A já jsem jim dal slávu, kterou jsi Ty [Otče] dal mně“ (Jan 17,22). O této „Slávě“ nebo vyzařování člověka ví také Pavel: „Neboť Pán je ten Duch; a kde je Duch Páně, tam je svoboda. My pak všichni s odhalenou tváří zrcadlíme Slávu Páně a měníme se v týž obraz od slávy ke slávě, jako skrze Ducha Páně“ (2 Kor 3,17-18). Vidění nebo zrcadlení Slávy proměňuje člověka; mění se tím také jeho vyzařování.

Když se lidstvu vtěluje - je „učena“ - nová schopnost, děje se tak vždy prostřednictvím vyvolených, kteří tu schopnost na Zemi uskutečňují poprvé. Jedná-li se o schopnost vědomí, tak se získává za cenu *utrpení*. Čím je schopnost větší, o to je větší cena utrpení. Možnost, že se nedotknutelný bod, z něhož vždy vycházejí nové vlny na řece myšlení, nastěhuje *do* člověka (aby Logos v *něm přebýval*), tuto možnost lidstvu daroval samotný Logos a jeho obětující se nositelé. Logos vchází při křtu na Jordánu do lidského těla a stává se jeho Já, proniká ho svým vědomím - nejvyšším vědomím Já - až do kostí a umírá v tomto těle. Poněvadž byl skutečným Já tohoto těla, je plně nezávislý na tomto těle - může ho znovu sestavit v nadsmyslové formě, je *Pánem* tohoto těla.

Největší a nejnevinnější utrpení, které sám chtěl, cesta, kterou předvídal a sám si zvolil a již učedníci porozumí jen posléze (Lk 18, 32-33; Mt 16, 21 a dále; Mk 8, 32 a dále), vede na kříž. Tam se tělo proráží hřeby a kopím, a všechno, co bylo utvořeno z hlediska minulosti, každá *forma*, musí být prolomeno, rozpuštěno, má-li princip, tj. prapočátek, z něhož každá forma vzniká, znovu vytvořit toto tělo. Kdo toto utrpení na sebe bere, sestaví také rozpuštěné tělo. „Což nemusel toto Kristus trpět a vejít do své slávy?“ Má-li

být něco získáno pro lidstvo, jde to jen skrze utrpení jednotlivce z lásky k lidem, k lidstvu, k Logu.

Z nedotknutelného bodu, který byl dříve *nad* člověkem a nyní je v člověku, pochází *alétheia* a *charis*, pravda a milost/³⁶ poznání a láska. Člověk to sice neví jasně, ale

tuší, že láska je něco, z čeho on sám nic nemá, nesmí mít, poněvadž to jinak není láska. Z toho, co udělá z lásky, mu neplyne nic ani v tomto, ani v příštím životě. A láska tu přesto chce být. Vidíme zárodky lidské krajiny, která se utváří podle toho, co je dobré pro tebe*. To přináší souznění, mír - „nikoli jak ho svět dává“ (Jan 14,27). To, co stojí oproti doznívajícímu světu, je souznění³⁷, jsou činy lásky z Počátku. To, co je z Počátku, je v rozporu se světem, který bojuje se zákony o udržení, se zákony odeznívání; to, co je z Počátku, se pokouší vložit do morálně indiferentního světa něco, z čeho se později stane příroda. To je tvoření, jediné tvoření, tvoření z lásky. Proto je láska v tomto světě morálním sluncem.

Z tělesně-smyslové lásky se stává dříve nebo později stvoření - ona je tvůrčí silou. Máme to rozumově zdůvodnit? Láska tu byla dříve než rozum, „první“ láska, jak je napsáno u Danta na bráně pekla, stvořila také tuto bránu; tvůrčí síla, z níž pochází rozum. Proto je láska dar - myslí se láska, kterou *my* darujeme, nikoli ta, jejíž plody přijímáme - a *existuje*, jen když se dává, nemůžeme ji „podržet“, konzervovat, stejně jako slovo: obě *existují* v darování, jsou darem, který se dává dál, stále dál, a tímto způsobem přijde jednou zpět. To, co jsme dostali *my*, je nyní náš dluh, a schopnost přenášet ho na druhé je největší dar. Proto nesmíme mít nikdy nic z toho, co se snažíme udělat z Počátku, z lásky. V *tom* spočívá toto gesto. Je-li tu ještě nějaká naděje nebo úvaha, že se nám jednou nepřímo přece jen něco dostane zpět, pak to není láska. Jenom „jak“ tohoto gesta - nikoli „co“ - určuje, zda přichází z lásky. Tak by se mohla jednou stát filo-sofia skutečně láskou k moudrosti.

Ideji *charis* nebo lásky je dnes obtížné porozumět, proto je tak vzácná. Člověk ji musí uskutečňovat, aby jí porozuměl. To, co není tak zřídka, je utrpení, hojné a velké utrpení ve světě. Jelikož člověk v tomto světě už nezná poznání, světlo a moudrost jako realitu, jako duchovní realitu, nemůže existovat ani láska. Proto je osudem člověka utrpení. Není to *vědomě* zvolené utrpení; ve výše popsaném smyslu jsme si ho však přesto zvolili my sami.

Zdá se, že utrpení není ve světě rovnoměrně rozděleno, a ti, kteří snášejí utrpení, většinou nemohou vědět, proč utrpení postihlo právě je; často je také považují za nespravedlivé. Často je nespravedlivé. Pokusil jsem se však ukázat, že lidstvo jako celek je tělem Slova, a aby se to, co Logos jako bytost prožil vzorovým způsobem na Zemi, stalo všeobecnou lidskou realitou, lidstvo musí jít cestou utrpení, kterou také kráčela bytost Logu. Nejsnadnější by bylo konat to vědomě. Nestane-li se to, dojde k působení osudů jednotlivců a národů, z nichž se skládá osud lidstva. Vzít na sebe utrpení vědomě, to znamená jít vstříc utrpení, to znamená: vzdát se. Vědomě vzít na sebe utrpení druhého člověka, pomoci mu nést jeho utrpení, konat to, co je 'dobré pro tebe' - bene velle, to znamená darovat nebo milovat, darovat lásku. Schopnost k tomu se nazývá milostí.

Slovo může vstát z mrtvých ve velikonočním dění v člověku. Jeho prvním zmrtvýchvstáním v člověku jsou Letnice: Duch pravdy, *alétheia* - tak je nazýván v Janově evangeliu - slaví příchod do jednotlivého člověka. Proto zná člověk slunce pravdy, i když je zahalené: žijeme v době Ducha, i když je to viditelné pouze v nejpokroucenější formě sebepopírání ducha. Ale Letnice lásky, k nimž mohou vést jedině Letnice pravdy, ještě čekají, aby jejich idea mohla v člověku vyklíčit.

Georg Kühlewind